

СИНТАКСИЧНА СТРУКТУРА РЕЧЕННЯ В ГАЗЕТНОМУ РЕПОРТАЖІ

Загальносвітові тенденції до більш широкого та відкритого спілкування позначилися на таких невід'ємних сферах буття людини, як мова, функціонування засобів масової інформації.

Основною властивістю газетного тексту є пафос дійової конкретності і наступальності, предметність і документальність. Це визначає найзагальнішу особливість естетики газетної мови: суто комунікативне значення слова домінує тут над його художнім, живописним, зображальним значенням.

Разом із завданням поінформувати виникає потреба вплинути даною інформацією на того, хто її одержує. Ефект зацікавленості читача можна посилити: 1) детальним описом зображуваної події, 2) повідомленням того, як ставиться автор до зображуваного, 3) коментуванням і оцінкою події третьою особою. Звідси і різноманітність жанрів у пресі. Як відзначають дослідники, у газеті перший варіант ефекту зацікавленості дасть звіт, другий – репортаж, третій – інтерв'ю [Проблеми информации в печати 1971: 160].

Для репортажу характерна ретроспективна констатація певних фактів, подій, явищ дійсності. Тому значна частина речень має часову локалізацію в минулому. Предикативним центром синтаксичної конструкції в репортажі є характерне значення минулого часу, яке називають теперішнім репортажу [Кожина М.Н. 1977: 187]. Своєрідність цього значення полягає в тому, що воно виражає відрізок часу ширше, ніж у момент мовлення з акцентом на актуальність сьогоденної події чи процесу. Наприклад: *Посічена кулями і осколками стіна – священне місце для трудівників підприємства і всі киян. Як і кожного року, на площу прийшли тисячі жителів столиці...* (З газ.).

Форми теперішнього часу позначають:

1. Дію, яка почалась у минулому, але відбувається і в теперішньому часі, так званий *розкритий теперішній* [Криворучко П.М. 1963], наприклад: “*У США **тривають** масові демонстрації протесту...*” (З газ.).

2. Детерміновану дію, яка здійснюється в певні проміжки часу, рамки якого вказують прислівники: “*Тому **тепер** будівельні роботи **ведуться** в небачених раніше масштабах*” (З газ.).

У репортажі, як відомо, динамічно і документально точно, у виразній публіцистичній формі відтворюються події дійсності крізь безпосереднє сприйняття автора, що створює враження присутності на місці події. До виражальних засобів цього жанру належать точність описів, яскравість деталей і подробиць, динамічність авторського монологу. Оперуючи фактами, репортер агітує, переконує, емоційно впливає. Газетний репортаж може мати елементи словесного живопису, образні засоби, які посилюють емоційне сприйняття повідомлюваного, наприклад: “*Ось уже над площею, мов кольори веселки, палахкотять прапори спортивних товариств*” (З газ.).

Інформація у чистому вигляді становить усталену модель зі стандартними висловами, обмеженим залученням емоційно забарвленої лексики, фразеології, що робить виклад “сухим” і малоцікавим читачеві. З іншого боку, сучасна журналістика тяжіє до все глибшого взаємопроникнення жанрів. А отже, журналіст ставить перед собою мету не лише поінформувати читача, а ще й зацікавити його. В репортажі це досягається, зокрема, використанням емоційно забарвленої лексики, тропів тощо. Велике значення для читача має і те, як сам репортер ставиться до описуваних ним подій. Це все регламентує структуру речень газетного репортажу, постійне чергування простих та складних речень, використання специфічних лексичних та граматичних прийомів. Саме таке моделювання загальної структури репортажу, коли прості речення чергуються зі складними, додає репортажу динаміки та експресії, робить його привабливішим з погляду засвоєння інформації. Зазначимо, що подібний прийом – чергування крупних, середніх та дальніх планів широко використовується в телевізійному репортажі.

Структура речень у газетному репортажі має свою систему. Особливості репортажу як газетного жанру підпорядковують собі мовновиражальні засоби, які у свою чергу тяжіють до стандартизації й певної уніфікації. Необхідні компоненти репортажного речення – це емоційна забарвленість, позиція автора та посилання на джерело повідомлення чи коментатора. З цього й випливає використання в газетному репортажі як простих речень, так і складних.

Для більш яскравого відображення свого емоційного стану деякі репортери вдаються до використання в простих реченнях вставних та вставлених конструкцій (*мовляв, так би мовити, звичайно, а втім* тощо).

Специфічними для мови газетного репортажу є й безособові конструкції типу: *підкреслюється, що; зазначається, що*. Іноді вони повторюються з одним і тим самим лексичним наповненням, що дозволяє нам називати їх лексико-синтаксичними стандартами. Ще одним продуктивним типом речень є безособові конструкції: *розгорнуто фотовиставку; було констатовано, що*. Подібні приклади переконливо засвідчують, що мова газети, як і будь-яка інша логічна система, має чіткі стандарти щодо всіх компонентів системи, а також тяжіє до лаконічності, уніфікації всіх мовновиражальних засобів. Це, з одного боку, призводить до певної однотипності викладу матеріалу, а з іншого – є природним бар’єром на шляху до засмічення мови зайвою лексикою та громіздкими граматико-синтаксичними конструкціями.

Аналіз показав кількісну, хоч і не значну перевагу простих речень. Таке співвідношення простих та складних речень можна вважати однією з специфічних ознак синтаксису речень у газетному репортажі.

Як виявили результати досліджень, в опрацьованих газетних матеріалах були представлені практично всі типи простих речень, у той час як складні речення – тільки складнопідрядними реченнями з підрядним з’ясувальним чи означальним. Найбільш продуктивним серед простих речень виявилися речення означено-особові та неозначено-особові, а також прості речення, ускладнені вставними конструкціями.

Обмежено використовуються в газетних репортажах номінативні та інфінітивні речення, так само, як і неповні речення. А от синтаксично ізольовані частини речення (звертання, вставні слова, словосполучення, речення) виявилися досить-таки питомими конструкціями. Відомо, що поряд із членами речення, які входять до складу загальної внутрішньо-синтаксичної структури речення, є ще й такі, що в рамках простого речення можуть виявитися повнозначними частинами висловлювання, хоч синтаксично вони непов'язані з жодним членом речення.

Вставні конструкції, котрі несуть у собі повідомлення (вказівку на джерело повідомлення), суб'єктивно-експресивну авторську оцінку подій, про які повідомляється, вказівку на час, коли надійшло повідомлення про подію чи коментар події, широко представлені в газетних репортажах. Такі синтаксичні конструкції, - хоч вони й виглядають подеколи зайвими, такими, що навантажують текст непотрібною читачеві інформацією, - є, безперечно, необхідними в тексті газетного репортажу. Більшість журналістів схильні вважати, що подібні уточнюючі моделі надають репортажу динамічності та свіжості. Разом з тим, як зазначають журналісти, використання репортером численних посилань на різні, іноді протилежні джерела інформації та осіб, засвідчує високу професійну майстерність журналіста, робить саме такий репортаж об'єктивним, надає словам репортера авторитетності (*як ми уже повідомляли, як стверджує комісія, за попередніми даними*). Питомим шаром у мові газетного репортажу є складнопідрядні речення з підрядним з'ясувальним. Велика кількість (у порівнянні з іншими типами речень) саме таких речень обумовлюється, на нашу думку, специфікою інформативного стилю. Завдання преси – поінформувати зацікавленого читача, але разом з тим виникає потреба вплинути інформацією на того, хто її одержує. До того ж, репортер, на відміну від диктора, має право на власну оцінку тих подій, про які він розповідає. Репортерський коментар або коментар фахівця насичений конструкціями типу: *“Люди усвідомлюють, що потрібен цивілізований шлях розвитку України, саме це забезпечить благополуччя країни, добробут наших співвітчизників у майбутньому”* (3 газ.).

Синтаксична сполучуваність підрядних з'ясувальних речень обмежується певними семантичними групами дієслів, з лексичної природи яких випливає потреба пояснення, конкретизація їх значення. До таких груп дієслів належать:

а) дієслова зі значенням повідомлення, передачі інформації: *говорити, розповідати, повідомляти, заявляти, писати, інформувати, запевняти, відповідати, наголошувати, зазначати, акцентувати, нагадувати, допитуватися, відзначати* та ін.

Усе моє трудове життя пройшло на цьому підприємстві, - сказав у своєму виступі електрогазозварник трубного цеху № 2 Віталій Ощепков. – Були і подвиги, і нагороди, були й такі дні, коли ми думали, що завод припинить своє існування (3 газ.).

б) дієслова із значенням волевиявлення щодо відповідного адресата: *попереджати, примушувати, припрошувати, збагнути, розпорядитися, дозволяти, загадувати*.

Аналіз деяких синтаксичних особливостей речень у газетному репортажі виявив специфічні ознаки окремих конструкцій, що залежить як від їх мовної природи, так і від комунікативної спрямованості речення чи ширшого контексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кожина М.Н. Стилистика русского языка. – М., 1977. – С. 187.
2. Криворучко П.М. Грамматическое значение временных форм русского глагола. – К., 1963.
3. Проблемы информации в печати. Очерки теории и практики. – М., 1971. – С. 160.